

Турлова Ю. А.,
*докторка юридичних наук, старша дослідниця,
провідна наукова співробітниця відділу проблем кримінального права, кримінології та судоустрою
Інституту держави і права імені В. М. Корецького Національної академії наук України*

ПРАВО НА ЕКОЛОГІЧНУ ІНФОРМАЦІЮ ЯК ОБ'ЄКТ КРИМІНАЛЬНО-ПРАВОВОЇ ОХОРОНИ

Анотація. У статті висвітлені особливості кримінально-правової охорони права на екологічну інформацію. Конституційно необхідність та доцільність криміналізації відповідних посягань. Визначено, що головною передумовою такої криміналізації є аксіологічні характеристики права на екологічну інформацію – внаслідок інформатизації та екологізації суспільства воно оцінюється як окрема цінність суспільства, а, відтак, розглядається як окреме та природне право людини, адже її існування неможливе без відповідних умов, параметрів навколишнього природного середовища. Одним із засобів забезпечення цього права та наповнення його реальним змістом мало б стати встановлення кримінальної відповідальності за приховування або перекручення такої інформації. Надано кримінально-правову характеристику приховуванню або перекрученню відомостей про екологічний стан або захворюваність населення (ст. 238 Кримінального кодексу України). Зауважено, що зазначений злочин разом із невідомими заходами щодо ліквідації наслідків екологічного забруднення (ст. ст. 237, 238 Кримінального кодексу України) утворюють окрему підгрупу злочинів, які полягають у потуранні екологічній небезпеці. Разом із іншими екологічними злочинами вони утворюють систему злочинів проти екологічної безпеки, що має за рівнем локалізації узагальнений об'єкт посягання, тобто суспільні відносини у сфері екологічної безпеки в цілому (без конкретизації його окремих елементів). Проведене з використанням даних офіційної статистики дослідження практики застосування ст. 238 Кримінального кодексу України засвідчило, що виявлення відповідних фактів та притягнення винних до відповідальності має одиничний характер – починаючи з 2001 року було обліковано лише 32 таких злочини. Судова ж практика по застосуванню як ст. 238 Кримінального кодексу України, так аналогічної їй ст. 227-1 Кримінального кодексу України 1960 р. майже відсутня. Зроблено висновок, що кримінально-правова охорона права на екологічну інформацію не здійснює помітний вплив на досліджувану сферу правовідносин. Висвітлені окремі аспекти правового регулювання екологічного інформаційного забезпечення, зокрема й через засоби масової інформації (медіа). Найсучаснішим прикладом законодавчого та організаційного забезпечення права на екологічну інформацію в Україні є єдина екологічна платформа «ЕкоСистема». Доведено, що екологічне інформування є однією зі складових запобіжної діяльності у сфері протидії екологічній злочинності, та має забезпечуватись комплексом некаральних засобів, серед яких пріоритет має належати громадському контролю та регулятивним заходам.

Ключові слова: екологічна інформація, злочини проти екологічної безпеки, національна безпека України, кримінально-правова охорона, кримінальна відповідальність, засоби масової інформації, медіа, екологічне інформу-

вання, державна політика у сферах національної безпеки і оборони, протидія.

Постановка проблеми. Початок чергового етапу цивілізаційного розвитку у другій половині ХХ ст. був зумовлений формуванням інформації як визначальної категорії у взаєминах суспільства з державою, людини з державою, людей між собою. Результатом соціальних процесів, породжених вибуховим розвитком інформаційних та комунікаційних технологій, стало формування нової фази розвитку суспільства, функціонування усіх сфер якого пов'язані зі створенням, переробленням та використанням інформації.

У зв'язку з цим, у науковій літературі набуло поширення застосування терміну «інформаційне суспільство», під яким розуміється суспільство нового типу, в якому головною умовою добробуту кожної людини і кожної держави стає знання, здобуте завдяки безперешкодному доступу до інформації та вмінню працювати з нею [1, с. 102].

Правове регулювання права на інформацію в Україні було розпочато прийняттям Закону України «Про інформацію» 1992 року, де закріплено право доступу кожного до інформації в усіх сферах суспільного і державного життя в Україні, визначено правовий статус учасників інформаційних відносин, врегульовано доступ до інформації та забезпечено її охорону [2]. Конституційне визначення права людини на інформацію закріплене ст. 34 Конституцією України та розкривається в численних нормативно-правових актах, зокрема, Цивільному кодексі України, рішеннях Конституційного Суду України, законах «Про медіа», «Про захист інформації в інформаційно-комунікаційних системах», «Про науково-технічну інформацію», Конвенції про захист прав людини і основоположних свобод та ін.

Складовою конституційного права людини на інформацію є право на екологічну інформацію, яке є природним правом людини, адже її існування неможливе без відповідних умов, параметрів навколишнього природного середовища. Саме тому відповідно до ст. 50 Конституції України кожному гарантується право вільного доступу до інформації про стан довкілля, про якість харчових продуктів і предметів побуту, а також право на її поширення.

Значущість екологічної інформації вимагає від держави й відповідного забезпечення охорони права кожної людини на екологічну інформацію. Кримінальний закон бере під захист найважливіші цінності суспільства, до яких безперечно відноситься й право на екологічну інформацію. Від дієвості кримінально-правової охорони зазначеного права залежить зокрема й можливість його реалізації. Саме тому, видається актуальним і важливим дослідження особливостей кримінально-правової

охорони права на екологічну інформацію, а також вивчення правозастосовної практики у цій сфері.

Стан дослідження. Окремі аспекти досліджуваної проблематики були предметом дослідження таких вчених, як В.І. Андрейцев, І.В. Арістова, Н.І. Бровко, С.Г. Грицкевич, В.В. Костицький, С.М. Кравченко, М.В. Краснова, Ю.Ю. Макогонюк, Н.Р. Малишева, Г.М. Проскура, Ю.С. Шемшученко тощо. Водночас, питання ж кримінально-правової охорони права на екологічну інформацію, ефективності правозастосовної практики у досліджуваній сфері у вітчизняній правовій літературі вивчалось фрагментарно. Таким чином, виникає об'єктивна потреба у осмисленні й аналізі проблем кримінально-правового забезпечення зазначеного права.

Метою статті є висвітлення особливостей кримінально-правової охорони права на екологічну інформацію, а також вивчення правозастосовної практики у цій сфері.

Виклад основного матеріалу. У науковій літературі конституційне право на екологічну інформацію розуміють як право кожного на безперешкодне отримання повних, достовірних, своєчасних та вичерпних даних, знання, навички або відомості про стан навколишнього природного середовища, його компоненти та взаємодію між ними, екологічні загрози та небезпеки, заходи та засоби охорони, а також освітні заходи та пропаганда природоохоронного руху, відкритий доступ до яких має на меті забезпечення основоположних конституційних прав та інтересів людини та збереження середовища її існування. Вважається, що зазначене право належить до активних прав людини, тобто таких, які вміщують у собі певну можливість дій. У результаті розвитку права на інформацію та інформаційних технологій, збільшення обсягу та обміну інформації, воно стало настільки важливим, що його можна оцінити як окрему цінність суспільства, а тому й розглядати як окреме право людини [3, с. 23-24].

Закріплення у ч. 2 ст. 50 Конституції України права кожного на вільний доступ до екологічної інформації, а також право на поширення такої інформації зумовлює виникнення відповідного обов'язку держави щодо його забезпечення.

Відсутність дійового механізму, що допомагає реалізовувати на практиці можливості, передбачені в зазначеній конституційній нормі, позбавляє право особи на екологічну інформацію цінності та робить його декларативним. Одним із засобів забезпечення цього права та наповнення його реальним змістом є встановлення кримінальної відповідальності за приховування або перекручення такої інформації.

Відтак, аксіологічні характеристики права на екологічну інформацію зумовили доцільність криміналізації посягань на нього. У чинному Кримінальному кодексі України (далі – КК України) відповідальність за зазначені посягання передбачені ст. 238 «Приховування або перекручення відомостей про екологічний стан або захворюваність населення». Водночас, було б помилкою вважати кримінально-правові норми, що утворюють зазначену статтю, абсолютною новелою кримінального законодавства. Ст. 238 КК України майже без змін повторює ст. 227-1 КК України 1960 року «Утаювання або перекручення відомостей про стан екологічної обстановки чи захворюваності населення», що була розміщена, як і деякі інші екологічні злочини, у Главі Х «Злочини проти громадської безпеки, громадського порядку та народного здоров'я». Єдиною суттєвою відмінністю чинної норми є наявність у ч. 2 такої кваліфікуючої ознаки, як місце вчинення злочину: «в місцевості, оголошеній зоною надзвичайної екологічної ситуації».

За авторським варіантом класифікації екологічних злочинів приховування або перекручення відомостей про екологічний стан або захворюваність населення разом із невиттаттям заходів щодо ліквідації наслідків екологічного забруднення (ст. ст. 237, 238 КК України) утворюють окрему підгрупу злочинів, які полягають у потуранні екологічній небезпеці. Разом із іншими екологічними злочинами, а саме злочинами міжнародного характеру, що посягають на екологічну безпеку людства (ст. 441 КК України), злочинами, які полягають у порушенні порядку здійснення оцінки впливу на довкілля, правил екологічної безпеки під час виробничої діяльності, що заподіяло (або створило небезпеку заподіяння) суттєву екологічну шкоду (ст. ст. 236, 253 КК України), злочинами у сфері ядерної та радіаційної безпеки (ст. ст. 265, 265¹, 267, 267¹, ст. 274 КК України), злочинами у сфері біологічної безпеки (ст. ст. 251, 326 КК України та злочинами у сфері поводження з відходами (ст. 268 КК України) вони утворюють систему злочинів проти **екологічної безпеки**, що має за рівнем локалізації узагальнений об'єкт посягання, тобто суспільні відносини у сфері **екологічної безпеки** загалом (без конкретизації його окремих елементів) [4, с. 48-49].

Відповідно до положень Закону України «Про національну безпеку України» **екологічна безпека є одним із напрямів державної політики** у сферах національної безпеки і оборони, яка зокрема спрямована на захист навколишнього природного середовища від надзвичайних ситуацій (ст. 3) [5].

Обсяг криміналізації приховування або перекручення відомостей про екологічний стан або захворюваність населення, як і інших суспільно небезпечних діянь, залежить від конструкції складу злочину. На відміну від більшості екологічних злочинів досліджуваний злочин має так званий формальний склад (за винятком норми, що регламентує відповідальність за діяння, що спричинили загибель людей чи інші тяжкі наслідки). Сконструювавши склади більшості екологічних злочинів як матеріальні, законодавець тим самим значною мірою звужив сферу кримінальної репресії, реалізувавши одне з концептуальних положень кримінально-правової реформи.

Ст. 238 КК України «Приховування або перекручення відомостей про екологічний стан або захворюваність населення» порівняно зі ст. 227-1 КК України 1960 р. доповнилась у ч. 2 такою кваліфікуючою ознакою, як місце скоєння зазначених у ч.1 діянь: «...в місцевості, оголошеній зоною надзвичайної екологічної ситуації» та наслідком: «загибель людей». Також Законом України «Про внесення змін до деяких законодавчих актів України щодо спрощення досудового розслідування окремих категорій кримінальних правопорушень» були внесені зміни щодо розміру та виду санкцій ч. 1 ст. 238 КК України, а саме: збільшено розмір штрафу (від однієї тисячі до чотирьох тисяч неоподатковуваних мінімумів доходів громадян), а також доповнено таким видом покарання як позбавленням волі на певний строк (до трьох років) [6].

Потреба в існуванні цієї норми значна, і вона зростає разом із посиленням технічного навантаження на довкілля, науковою обґрунтованістю процесів взаємодії суспільства із природним середовищем. У сучасних умовах значно підвищується ціна прийняття правильних технологічних та управлінських рішень у сфері користування природними ресурсами та залежність рішень від істинності екологічної інформації.

Об'єктом злочину є конституційне право кожного на екологічну інформацію, що виступає гарантією інших екологічних прав громадян (право на екологічну безпеку, право на участь у прийнятті екологічно значущих рішень тощо). Це право закріплене, крім Конституції України, у пункті (є) частини першої ст. 9 Закону України «Про охорону навколишнього природного середовища», ст. 4 Закону України «Про забезпечення санітарного та епідемічного благополуччя населення», ст. 6 Основ законодавства України про охорону здоров'я.

Чинне національне законодавство у Законі України «Про інформацію» (ст. 13) до інформації про стан довкілля (екологічної інформації) відносить відомості та/або дані про: стан складових довкілля та його компоненти, включаючи генетично модифіковані організми, та взаємодію між цими складовими; фактори, що впливають або можуть впливати на складові довкілля (речовини, енергія, шум і випромінювання, а також діяльність або заходи, включаючи адміністративні, угоди в галузі навколишнього природного середовища, політику, законодавство, плани і програми); стан здоров'я та безпеки людей, умови життя людей, стан об'єктів культури і споруд тією мірою, якою на них впливає або може вплинути стан складових довкілля, та включає її до інформації довідково-енциклопедичного характеру (ст. 12) [2]. Ст. 25 Закону України «Про охорону навколишнього природного середовища» також визначає перелік відомостей, що відносяться до інформації про стан навколишнього природного середовища (екологічна інформація) [7].

У ст. 2 Конвенції про доступ до інформації, участь громадськості в процесі прийняття рішень та доступ до правосуддя з питань, що стосуються довкілля (Орхуська конвенція), яка була ратифікована Україною 06.07.1999 та вступила в дію 30.10.2001, наводиться визначення екологічної інформації, а саме: будь-яка інформація в письмовій, аудіовізуальній, електронній чи будь-якій іншій матеріальній формі про: стан таких складових навколишнього середовища, як повітря і атмосфера, вода, ґрунт, земля, ландшафт і природні об'єкти, біологічне різноманіття та його компоненти, включаючи генетично змінні організми, та взаємодію між цими складовими; фактори, такі як речовини, енергія, шум і випромінювання, а також діяльність або заходи, включаючи адміністративні заходи, угоди в галузі навколишнього середовища, політику, законодавство, плани і програми, що впливають або можуть впливати на складові навколишнього середовища, зазначені вище, і аналізі затрат і результатів та інший економічний аналіз і припущення, використані в процесі прийняття рішень з питань, що стосуються навколишнього середовища; стан здоров'я та безпеки людей, умови життя людей, стан об'єктів культури і споруд тією мірою, якою на них впливає або може вплинути стан складових навколишнього середовища або через ці складові, фактори, діяльність або заходи, зазначені вище [8]. Зазначена Конвенція передбачає обмеження, тільки у випадках коли конфіденційність передбачена національним законодавством. Чинне законодавство України забороняє поширювати екологічну інформацію виключно про місця розташування військових об'єктів. Це встановлює як ст. 13 Закону «Про інформацію», так і ч. 4 ст. 21 цього Закону, яка зазначає, що «до інформації з обмеженим доступом не можуть бути віднесені такі відомості: 1) про стан довкілля, якість харчових продуктів і предметів побуту; 2) про аварії, катастрофи,

небезпечні природні явища та інші надзвичайні ситуації, що сталися або можуть статися і загрожують безпеці людей» [2].

Об'єктивна сторона злочину, передбаченого ст. 238 КК України, складається з діяння, що може бути вчинене як бездіяльністю (приховування відомостей: винна особа взагалі не дає або не дає своєчасно екологічну інформацію), так і дією (перекручення: надання такої інформації, що не відповідає дійсності).

Доступ до екологічної інформації може забезпечуватися двома способами: 1) шляхом систематичного та оперативного оприлюднення інформації (в офіційних друкованих виданнях, на офіційних веб-сайтах в мережі Інтернет, на єдиному державному веб-порталі відкритих даних, на інформаційних стендах, будь-яким іншим способом) – так званий активний спосіб; та 2) шляхом надання інформації за запитами на інформацію – пасивний спосіб. Фактично активний спосіб забезпечення доступу до інформації має місце, коли екологічне інформаційне забезпечення здійснюється органами державної влади та органами місцевого самоврядування шляхом оприлюднення екологічної інформації в межах їх повноважень. Адже на усіх інших розпорядників екологічної інформації вимоги Закону України «Про доступ до публічної інформації» поширюються лише в частині оприлюднення та надання відповідної інформації за запитами (ч. 3 ст. 13 Закону). І в цьому разі йдеться про пасивний спосіб забезпечення доступу до інформації [9, с. 33].

Виявлення фактів приховування або перекручення відомостей про екологічний стан або захворюваність населення має одиничний характер. Аналіз Форми № 1 «Єдиний звіт про кримінальні правопорушення» Офісу Генерального прокурора (Генеральної прокуратури України) [10] дозволяє стверджувати, що починаючи з 2001 року було обліковано лише 32 таких злочини, переважна більшість з яких (28) були виявлені починаючи з 2016 року. Щодо ж судової практики по застосуванню ст. 238 КК України то, відповідно до даних офіційної судової статистики [11], вона фактично не склалась – за останні 21 рік була засуджена за ч. 2 ст. 238 КК України лише одна особа (у 2011 році). Г.С. Поліщук повідомляє ще щодо 4 засуджених за ст. 227-1 КК України 1960 р. (1 – у 1993 році, 3 – у 1994 році) [12, с. 54].

З 2000 року існує й аналогічна адміністративно-правова норма – ст. 82-3 Кодексу України про адміністративні правопорушення (далі – КУпАП) «Приховування, перекручення або відмова від надання повної та достовірної інформації за запитами посадових осіб і зверненнями громадян та їх об'єднань щодо безпеки утворення відходів та поводження з ними», сфера застосування якої – відходи та їх вплив на довкілля – дещо вужча, ніж у ст. 238 КК України. Випадків притягнення винних осіб до відповідальності за ст. 82-3 КУпАП теж небагато.

На наш погляд, враховуючи формальний характер ч. 1 ст. 238 КК України, на практиці досить важко відмежувати склад зазначеного злочину з подібним адміністративним правопорушенням. Вказівка в диспозиції на предмет злочину – не будь-яку інформацію, а тільки відомості про забруднення, що становить реальну загрозу для здоров'я людей та довкілля, не дає чітких критеріїв для кваліфікації діяння за цією статтею, адже будь-яке забруднення довкілля, зокрема й засмічення відходами, негативно впливає на довкілля та здоров'я людей.

Суб'єктивна сторона злочину, передбаченого ч. 1 ст. 238 КК України, характеризується умисною виною, а у випадках настання тяжких наслідків, передбачених ч. 2 ст. 238 КК України, – подвійною формою вини.

С.Б. Гавриш вважає, що вчинення злочину за ч. 1 ст. 238 КК України можливо не тільки з прямим, але й з непрямым умислом: «Законодавець уводить у диспозицію... своєрідні індикатори, що вказують, наприклад, на прямий умисел. Так, поряд із терміном «приховування» у ч. 1 ст. 238 КК України використовується поняття «умисне перекручування». Оскільки і «приховування», і «перекручування» є категоріями, що мають схожі характеристики, а «умисність» перекручування свідчить про його вчинення лише з прямим умислом, то відсутність аналогічної вказівки стосовно «приховування» з очевидністю свідчить про можливість його вчинення і з непрямым умислом» [13, с. 348].

На наш погляд, вказане зауваження не зовсім переконливе, тому що склад злочину, передбачений ч. 1 ст. 238 КК України, є за особливостями конструкції формальним, а отже не пов'язаний з настанням наслідків, зокрема й тих, які свідомо припускаються при вчиненні злочину з непрямым умислом.

Суб'єктом зазначеного злочину можуть бути лише службові особи, на яких покладено відповідні обов'язки щодо збирання, узагальнення та надання такої інформації. Це можуть бути не тільки службові особи відповідних державних органів. Ч. 2 ст. 13 Закону України «Про доступ до публічної інформації», відносить до розпорядників інформації, зобов'язаних оприлюднювати та надавати за запитами інформацію, визначену в цій статті, суб'єктів господарювання, які володіють: 1) інформацією про стан довкілля; 2) інформацією про якість харчових продуктів і предметів побуту; 3) інформацією про аварії, катастрофи, небезпечні природні явища та інші надзвичайні події, що сталися або можуть статися і загрожують здоров'ю та безпеці громадян; 4) іншою інформацією, що становить суспільний інтерес (суспільно необхідною інформацією) [14].

У силу своєї надзвичайної важливості екологічне інформування є однією зі складових запобіжної діяльності у сфері протидії екологічній злочинності, важливим чинником оптимізації природоохоронної справи держави та підвищення екологічної культури суспільства, яка може забезпечувати різний ступінь екологічних знань, різну їхню глибину, ґрунтовність залежно від індивідуально-психологічних особливостей, віку, життєвого досвіду, професійної приналежності, соціальної та моральної позиції індивіда. Необ'єктивне знання призводить до формування та розвитку лише викривленої екологічної свідомості.

Населення України здебільшого отримує неповну, неточну, науково необґрунтовану інформацію про стан довкілля, окремих природних об'єктів, розвиток промисловості, використання хімічних препаратів у сільському господарстві, меліорацію, аварії чи катастрофи, які становлять небезпеку для людини та середовища; інколи інформація приховується чи викривляється [15, с. 679]. Випадків же притягнення винних до відповідальності небагато, що підтверджує статистика, наведена нами вище.

З метою усунення такого становища 04.11.2004 Верховна Рада України прийняла Постанову № 2169-IV «Про інформування громадськості з питань, що стосуються довкілля», в якій, зокрема, передбачається здійснення таких заходів: систематичне інформування населення через засоби масової інформації (медіа) про об'єкти, які є найбільшими забруднювачами

навколишнього природного середовища; розробка та затвердження положення про мережу загальнодержавної екологічної автоматизованої інформаційно-аналітичної системи забезпечення доступу до екологічної інформації та місцевих екологічних автоматизованих інформаційно-аналітичних систем, а з 1 січня 2005 року – забезпечення її функціонування [16].

Зазначеною постановою, зокрема, рекомендовано Кабінету Міністрів України забезпечити розроблення та затвердження положення про щоквартальне інформування населення через засоби масової інформації (медіа) про об'єкти, які є найбільшими забруднювачами навколишнього природного середовища.

Таке інформування відповідно до Положення, затвердженого наказом Міністерства охорони навколишнього природного середовища України (далі – Мінприроди) від 1 листопада 2005 р. № 397 здійснюється шляхом: 1) щоквартального інформування населення через засоби масової інформації (медіа) про об'єкти, які є найбільшими забруднювачами навколишнього природного середовища на загальнодержавному рівні, та про стан навколишнього природного середовища в районі впливу об'єкта; 2) підприємства, що включені до переліку об'єктів, які є найбільшими забруднювачами навколишнього природного середовища, щокварталу до 20 числа місяця, наступного за звітним періодом, готують та надають до територіального органу Мінприроди таку інформацію: обсяги викидів в атмосферне повітря забруднюючих речовин, обсяги скидів у водні об'єкти зворотних вод та забруднюючих речовин, обсяги утворення відходів та їх розміщення (у тому числі порівняно з аналогічним періодом попереднього року), заходи, плани, програми та проекти щодо зниження негативного впливу об'єктів на довкілля, стан виконання превентивних заходів та готовності об'єктів до ліквідації надзвичайних ситуацій техногенного характеру; 3) територіальні органи Мінприроди: перевіряють надану інформацію, вносять до неї (у разі необхідності) доповнення та уточнення (на підставі даних планових перевірок об'єктів, які є найбільшими забруднювачами навколишнього природного середовища); відредаговані дані надають для розміщення у регіональних засобах масової інформації (медіа); узагальнену інформацію надсилають до 25 числа місяця, наступного за звітним періодом, до Мінприроди; 4) Мінприроди: складає перелік об'єктів, які є найбільшими забруднювачами навколишнього природного середовища; забезпечує розміщення узагальненої інформації на веб-порталі Міністерства; надає інформацію для її висвітлення через державні аудіовізуальні та друковані засоби масової інформації (медіа) (на безоплатній основі); 5) Державний комітет телебачення та радіомовлення, обласні, Київська та Севастопольська міські держадміністрації сприяють в оприлюдненні екологічної інформації [17].

Вочевидь, що сформоване сучасне інформаційне суспільство вимагає належного законодавчого та організаційного забезпечення права на екологічну інформацію. Найсучаснішим прикладом такого забезпечення в Україні на сьогоднішній день є єдина екологічна платформа «ЕкоСистема» [18] – загальнодержавна екологічна автоматизована інформаційно-аналітична система забезпечення доступу до екологічної інформації та її мережа, що забезпечує створення, збирання, одержання, зберігання, використання, поширення, охорону, захист інформації, а також електронну взаємодію між фізичними та юридичними особами, фізичними особами – підприємцями, суб'єктами надання адміністративних

послуг, суб'єктами надання публічних (електронних публічних) послуг, центрами надання адміністративних послуг з метою отримання адміністративних та інших публічних (електронних публічних) послуг у сфері охорони навколишнього природного середовища. Вона була запущена у тестовому режимі у травні 2021 року. У жовтні 2021 року Уряд постановою № 1065 надав їй офіційного статусу [19]. Водночас, не зважаючи на всі переваги, актуальність та сучасність зазначеної системи, вона не може замінити традиційний формат відповідей розпорядників на запити.

Висновки. Проведене авторкою дослідження особливостей кримінально-правова охорони права на екологічну інформацію дозволило констатувати необхідність та доцільність криміналізації відповідних посягань. Головною передумовою такої криміналізації є аксіологічні характеристики права на екологічну інформацію – внаслідок інформатизації та екологізації суспільства воно оцінюється як окрема цінність суспільства, а, відтак, розглядається як окреме право людини. Стверджується, що відсутність дійового механізму, що допомагає реалізовувати на практиці право особи на екологічну інформацію позбавляє його цінності та робить декларативним. Одним із засобів забезпечення цього права та наповнення його реальним змістом мало б стати встановлення кримінальної відповідальності за приховування або перекручення такої інформації. Проведене дослідження практики застосування ст. 238 КК України «Приховування або перекручення відомостей про екологічний стан або захворюваність населення» засвідчило, що виявлення відповідних фактів та притягнення винних до відповідальності має одиничний характер, а, відтак, кримінально-правова охорона права на екологічну інформацію не здійснює помітний вплив на досліджувану сферу правовідносин. Доведено, що екологічне інформування є однією зі складових запобіжної діяльності у сфері протидії екологічній злочинності, та має забезпечуватись комплексом некаральних засобів, серед яких пріоритет має належати громадському контролю та регулятивним заходам.

Література:

1. Ліпкан В. А., Залізник В. А. Систематизація інформаційного законодавства України : монографія. Київ : ФОП О. С. Ліпкан. 2012. 304 с.
2. Про інформацію: Закон України від 02.10.1992 № 2657-XII. URL: <https://zakon.rada.gov.ua/laws/show/2657-12#Text> (дата звернення: 22.04.2023).
3. Бровко Н. І., Терещук М. М. Право на екологічну інформацію як складова конституційного права людини на інформацію. *Науковий вісник Міжнародного гуманітарного університету. Сер.: Юриспруденція.* 2022. № 55. С. 23–26.
4. Турлова Ю. А., Поліщук Г. С., Козлюк Л. Г., Пенязькова О. О. Злочини проти екологічної безпеки: проблемні питання систематизації. *Ядерна та радіаційна безпека.* 2021. № 2(90). С. 42–51.
5. Про національну безпеку України: Закон України від 21.06.2018. № 2469-VIII. URL: <https://zakon.rada.gov.ua/laws/show/2469-19#Text> (дата звернення: 22.04.2023).
6. Про внесення змін до деяких законодавчих актів України щодо спрощення досудового розслідування окремих категорій кримінальних правопорушень: Закон України від 22.11.2018 № 2617-VIII. URL: <https://zakon.rada.gov.ua/laws/show/2617-19#Text> (дата звернення: 22.04.2023).
7. Про охорону навколишнього природного середовища: Закон України від 25.06.1991. № 1264-XII. URL: <https://zakon.rada.gov.ua/laws/show/1264-12#Text> (дата звернення: 22.04.2023).
8. Про ратифікацію Конвенції про доступ до інформації, участь громадськості в процесі прийняття рішень та доступ до правосуддя

- з питань, що стосуються довкілля (Орхуська Конвенція): Закон України від 06.07.1999 № 832-XIV. URL: https://zakon.rada.gov.ua/laws/show/994_015#Text (дата звернення: 22.04.2023).
9. Данилюк Л.Р. Екологічне інформаційне забезпечення в Україні: поняття та шляхи здійснення. *Науково-практичний журнал «Екологічне право».* 2020. Вип. 2. С. 32–37.
 10. Форма № 1 (місячна) «Єдиний звіт про кримінальні правопорушення»: затв. наказом Генерального прокурора від 30.06.2020 № 299 за погодженням з Державною службою статистики України. URL: <https://www.gp.gov.ua/ua/posts/pro-zareyestrovani-kriminalni-pravoporushennya-ta-rezultati-yih-dosudovogo-rozsliduvannya-2> (дата звернення: 22.04.2023).
 11. Судова влада України: офіційний веб-портал. URL: http://court.gov.ua/sudova_statystyka/lkflghkjlh/ (дата звернення: 15.02.2023).
 12. Поліщук Г. С. Кримінологічна характеристика та запобігання злочинам проти довкілля (за матеріалами Причорноморського регіону України) : дис. ... канд. юрид. наук. Київ, 2006. 294 с.
 13. Гавриш С. Б. Кримінально-правова охорона довкілля в Україні: проблеми теорії, застосування і розвитку кримінального законодавства: монографія. Київ : Ін-т законодавства Верховної Ради України, 2002. 634 с.
 14. Про доступ до публічної інформації. Закон України від 13.01.2011 № 2939-VI. URL: <https://zakon.rada.gov.ua/laws/show/2939-17#Text> (дата звернення: 20.04.2023).
 15. Профілактика злочинів : підручник / за заг. ред. О. М. Джуки. Київ : Атіка, 2011. 720 с.
 16. Про інформування громадськості з питань, що стосуються довкілля: постанова Верховної Ради України від 04.11.2004 № 2169-IV. URL: <https://zakon.rada.gov.ua/laws/show/2169-15#Text> (дата звернення: 20.04.2023).
 17. Положення про щоквартальне інформування населення через засоби масової інформації про об'єкти, які є найбільшими забруднювачами навколишнього природного середовища: затв. наказом Міністерства охорони навколишнього природного середовища України від 01.11.2005 № 397. URL: <https://zakon.rada.gov.ua/laws/show/z1510-05#Text> (дата звернення: 28.04.2023).
 18. ЕкоСистема. Національна онлайн-платформа, яка містить актуальну інформацію про стан довкілля. URL: <https://eco.gov.ua/> (дата звернення: 28.04.2023).
 19. Положення про Єдину екологічну платформу «ЕкоСистема»: затв. постановою Кабінету Міністрів України від 11.10.2021 № 1065. URL: <https://zakon.rada.gov.ua/laws/show/1065-2021-%D0%BF#Text> (дата звернення: 28.04.2023).

Turlova Yu. The right to environmental information as an object of protection through criminal law

Summary. The article focuses on specific aspects related to protecting the right to environmental information through criminal law. The author asserts that it is essential and expedient to criminalize relevant offenses. The main prerequisite for such criminalization is determined as the axiological characteristics of the right to environmental information – as a result of informatization and ecologization of society, this right is considered a distinct societal value and, as such, is recognized as a distinct and natural human right, given that a person cannot survive without suitable environmental conditions and parameters. Establishing criminal liability for concealing or distorting such information would be one of the ways to safeguard this right and give it practical significance. The author provides a criminal-law definition of concealing or distorting information about environmental status or population morbidity (Article 238 of the Ukrainian Criminal Code). It is noted that this offense, along with the omission of measures to eliminate the consequences of environmental pollution (Articles 237, 238 of the Ukrainian Criminal Code), forms a separate subgroup of crimes that

involve conniving environmental hazards. Together with other environmental crimes, they constitute a system of crimes against environmental safety which, by its localization level, has a generalized target of offense, namely, public relations in the field of environmental safety in general (without specifying its individual elements). According to a study of the application practice of Article 238 of the Ukrainian Criminal Code made using the official statistics data, the relevant facts are established and the perpetrators are prosecuted sporadically, with only 32 such cases reported since 2001. Moreover, there is essentially no established court practice for the application of Article 238 of the Ukrainian Criminal Code, or its equivalent, Article 227-1 of the Criminal Code of 1960. The author concludes that criminal-law protection of the right to environmental information has little impact on the area of legal relations in

question. The article also discusses some of the aspects related to legal regulation of the provision of environmental information, including through the mass media. The unified environmental platform "EcoSystem" is the most recent example of legislative and organizational safeguards for the right to environmental information in Ukraine. Environmental information is proved to be one of the components of preventive efforts to combat environmental crime and should be safeguarded through a range of non-punitive measures, with public control and regulatory measures being given priority.

Key words: environmental information, environmental safety crimes, national security of Ukraine, protection through criminal law, criminal liability, mass media, media, provision of environmental information, national security and defense policy of the state, counteraction.